(א)גבי בכורות למאי הלכתא לבא אחריו [א]בכור לנחלה [ב]ואין בכור לכהן סנדל דתנן גבי כריתות למאי הלכתא שאם תלד ולד דרך דופן וסנדל דרך רחם [ג]דמייתא קרבן אסנדל ולרבי שמעון דאמר (ב)יוצא דרך דופן ולד מעליא הוא מאי איכא למימר אמר רבי ירמיה שאם תלד ולד בהיותה עובדת כוכבים וסנדל לאחר שנתגיירה דמייתא קרבן אסנדל אמרוה רבנן קמיה דרב פפא ומי איתנהו להני שינויי והא תניא כשהן יוצאין אין יוצאין אלא כרוכין אמר רב פפא שמע מינה מכרך כריך ליה ולד לסנדל אפלגיה ומשלחיף ליה כלפי רישיה גבי בכורות כגון שיצאו דרך ראשיהם דסנדל קדים ונפיק גבי כריתות שיצאו דרך מרגלותיהם דולד קדים ונפיק רב הונא בר תחליפא משמיה דרבא אמר אפילו תימא מצומצמין ואיפוך שמעתתא גבי בכורות שיצאו דרך מרגלותיהם ולד דאית ביה חיותא סריך ולא נפיק סנדל דלית ביה חיותא שריק ונפיק גבי כריתות שיצאו דרך ראשיהן ולד דאית ביה חיותא מדנפיק רישיה הויא לידה סנדל עד דנפיק רוביה: **מתני'** (ג)[ד]שליא בבית הבית טמא [ה]לא שהשליא ולד אלא שאין שליא בלא ולד רבי שמעון אומר נימוק הולד עד שלא יצא: **גמ'** תנו רבנן (ד)[ו]שליא תחלתה דומה לחוט של ערב וסופה דומה כתורמוס וחלולה כחצוצרת ואין שליא פחותה מטפח רבי שמעון בן גמליאל אומר [ז]שליא דומה לקורקבן של תרנגולין שהדקין יוצאין ממנה תניא רבי (ה)אושעיא זעירא דמן חבריא חמשה שיעורן טפח ואלו הן שליא שופר שדרה דופן סוכה והאזוב שליא הא דאמרן שופר דתניא (ו)כמה יהא שיעור שופר [ח]פירש רבי שמעון בן גמליאל כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן טפח שדרה מה היא (ז)דא"ר פרנך אמר רבי יוחנן [ט]שדרו של לולב צריך שיהא יוצא מן ההדס טפח דופן סוכה (ח)דתניא [י]שתים כהלכתן שלישית אפילו טפח אזוב דתני רבי חייא [כ]אזוב טפח אמר רבי חנינא בר פפא דריש שילא איש כפר תמרתא תלת מתניתא ותרתי שמעתתא שיעורא טפח תרתי חדא היא אמר רבי חייא אזוב טפח ותו ליכא אמר אביי אימא והאיכא (ט)[ל]טפח על טפח על רום טפח מרובע מביא את הטומאה וחוצץ בפני הטומאה טפח קאמרינן טפח על טפח לא קאמרינן והא איכא (י)[מ]אבן היוצא מן התנור טפח ומן הכירה שלש אצבעות חבור כי קאמרינן היכא דבציר מטפח לא חזי אבל הכא כ"ש דבציר מטפח יד תנור הוא והאיכא

תנורי

גבי בכורות. דקתני (בכורות דף מו.) המפלת סנדל הבא אחריו בכור לנחלה ואין בכור לכהן: **למאי הלכתא.** קס"ד לבא אחריו לסוף שנה או לסוף שנתיים קמיירי ול"ל סנדל והלא בלא סנדל פטר ולד דבהדיה את הבא אחריו. ומשני לבא אחריו כלומר לכך הוזכר סנדל אם יצא ולד שעמו אחריו הוי בכור לנחלה ולא בכור לכהן: **גבי כריתות.** בפ"ק (כריתות ז:) לענין חיוב קרבן: **למאי הלכתא.** תיפוק ליה דמשום ולד שעמו תביא קרבן: **ולד יוצא דרך דופן** ע"י סם לא מיחייבה קרבן דכתיב גבי קרבן (ויקרא יב) אשה כי תזריע וילדה זכר עד שתלד ממקום שמזרעת(כ): **ולר' שמעון כו'.** לקמן בפ' יוצא דופן (דף מ.): **כשהן יוצאין.** סנדל וולד שעמו: **כרוכין.** דבוקין זה בזה ולא דבוקין ממש ומדיוצאין יחד אי אפשר שתתגייר בינתיים: **שמע מינה.** מדהוזכר סנדל גבי כריתות משום גירות וכגון שיצא ולד תחלה ואחר כן סנדל וגבי בכורות כגון שיצא סנדל תחלה כדאוקמינן לעיל דפוטר ולד מחמש סלעים ותניא דבבת אחת יוצאין שמע מינה אין שוכבין זה אצל זה דא"כ לא משכחת לה שיצא זה קודם זה אלא האי כרוכין דקתני הכי הוא מכרך כריך ליה ולד לסנדל אפלגיה דראש הולד תחוב כנגד טיבורו של סנדל: **ומשלחיף ליה כלפי רישיה.** כלומר דחפו ולד בראשו לסנדל כלפי חוץ: **גבי בכורות.** דבעינן שיצא הסנדל תחילה כגון שיצאו דרך ראשיהן כו': **מצומצמין.** שוכבין זה אצל זה: **ואיפוך שמעתתא.** מימרא דרב פפא דאמר בבכורות שיצאו דרך ראשיהן: **סריך.** אוחז בידיו למעלה ואינו ממהר לצאת וסנדל מחליק ויוצא קודם: **שריק.** מחליק: **הויא לידה.** דקיימא לן בהאי פירקא (דף כח.) יצא ראשו הרי הוא כילוד אבל סנדל עד דנפיק רובא דאין ראש נפל חשוב דהכי אמרינן בבכורות (דף מו:) אין הראש פוטר בנפלים ואדנפיק סנדל נתגיירה וטבלה: **מתני'** **הבית טמא.** משום אהל המת דולד הוה בה ומת: **נימוק הולד.** ונעשה דם ונתערב בדם הלידה ובטל ברוב: **גמ'** **וסופה.** כשהיא הולכת ורווחת הויא רחב כתורמוס. לישנא אחרינא גרסינן בתוספתא(ל) וראשה דומה כתורמוס: **שיאחזנו בידו.** אחיזה (א) אית בה טפח שהטפח ארבע אצבעות בגודל: **שדרו של לולב צריך שיהא יוצא מן ההדס טפח.** לבד אורך העלין. שדרה קרי כל זמן שהעלין הולכין ומתחברין ומוסיפין ואחר שכלתה השדרה גבוהין אורך העלין למעלה: **חדא היא.** דליכא שמעתתא אלא האי דשדרה דאמר ר' יוחנן: **אמר אביי.** לא תימא תני ר' חייא אזוב טפח דמשמע מתני' היא אלא אימא אמר רבי חייא ומנפשיה קאמרה ורבי חייא תנא ואמורא הוא והיכא דאמר מנפשיה בלשון מימרא הויא שמעתא: **טפח על טפח על רום טפח.** אהל קטן שהוא טפח אורך וטפח רוחב ורום חללו טפח: **מביא הטומאה.** אם כזית מן המת בצד זה וכלי בצד זה הוה טמא כלי מחמת אהל המת: **וחוצץ בפני הטומאה.** אם טומאה תחתיו וכלי על גביו הכלי טהור. ולהכי נקט על רום טפח דאי הוה חלל רומו פחות מטפח הויא טומאה רצוצה וכנגדו למעלה עד לרקיע טמא כדאמרי' בהעור והרוטב (חולין קכו.) ולענין אתויי טומאה נמי לא מייתי דלאו אהל הוא: **תנור.** מקום שפיתת שתי קדרות. כירה (מ)מקום שפיתת קדרה אחת: **חבור.** וכתנור דמי מפני שצריכה לתנור להיות לו יד שאם נטמא התנור פת שעליה טמא שהתנור אע"פ שאינו מקבל טומאה מגבו מטמא הוא את אחרים מגבו כדאמר בתורת כהנים [שמיני פרשה ז] הלכך ידו אע"ג דלית ליה אויר מטמא אבל יותר מטפח עומדת לינטל שהיא גדולה יותר מדאי ולא הויא יד:

תנורי

סנדל. דלית ליה חיותא עד שילא רובו אבל ראשו לא אע"ג דשמואל דאמר אין הראש פוטר בנפלים איתותב בפ' יש בכור (בכורות דף מו:) נפל דאית ליה צורת פנים עדיף מסנדל והא דקאמר ולד דאית ליה חיותא מדנפיק רישיה לאו דוקא דאית ביה חיותא דהא אפי' לית ביה חיותא כיון דאיתותב שמואל ועוד דמשמע בירושלמי דולד שעם הסנדל אינו מתקיים אלא כלומר שראוי לחיות דהיינו שנגמר בצורת פנים ור"ח גרים ולד דאית ביה חיותא מדנפיק רובי' סנדל דלית ביה חיותא מדנפיק כוליה פי' רוביה רוב הראש כוליה כל הראש אבל כל הגוף פשיטא דלא צריך דרובו ככולו: **שדרה** טפח. וא"ת תקשי הך ברייתא לרב יהודה אמר שמואל דאמר(נ) צריך שיצא לולב מן ההדס טפח ולא מצריך שדרה ופליג על ר' פרנך וי"ל דלא מתניא בי ר' חייא ובי ר' אושעיא אי נמי בברייתא לא תני שדרה אלא שהש"ס קבע בברייתא שדרה משום דקים לן הכי ואם תאמר דטפח זה קטן דמפרש התם אמה בת ה' טפחים עשה אותה בת ו' לא מהם ג' להדס ואחד ללולב ויש לומר דמכל מקום כיון דאיכא שם טפח עליה חשיב ליה הכא עם שאר טפחים אי נמי טפח דלולב לא קאי אטפחים קטנים ולא קאי קטנים כ"א אטפחים של הדס: **ותו** ליכא. ואם תאמר והא איתא בהמוכר את הספינה (ב"ב דף פט.) קנה של מאזנים טפח ובהעור והרוטב (חולין דף קכג.) בכדי אחיזה טפח גם בטרפות יש דשיעורו טפח ולפי המסקנא דלא איירי בדרבנן אלא בדכתיב ולא מפורש שיעורייהו אתי שפיר: **מן** התנור טפח. היינו להוציא הטומאה שאם נטמא התנור מתוכו נטמא היד דחשיב כגוף התנור דאף על גב דאין התנור מקבל טומאה מגבו אם נטמא תוכו גבו נמי טמא כדאמר פ' אלו דברים (ברכות דף נב:) דנטמא תוכו כולן טמאין ובת"כ נמי אמר מרובה מדת לטמא ממדת ליטמא שמטמא אחרים מגבו ואינו מיטמא מגבו ויד דין גב יש לה ואם נגע השרץ ליד לא נטמא התנור כדאמרינן בתוספתא (ב"ק דכלים פ"ו) אין טומאה לכלי חרס אלא מתוכו והיסטו בלבד ולא קתני על ידו ובהעור והרוטב (חולין דף קיח.) דבעי למימר יד להכניס יעמיד התוספתא בתנור שאין לו יד:

אבל

מסורת הש"ס

א) [בכורות מו.], ב) [לקמן מ.], ג) [לעיל יח. בכורות כב.], ד) [תוספתא פ"ד ה"ג], ה) [עי' פרש"י ותוס' חולין יב: ד"ה דמן חבריא וע"ע פרש"י בחולין לא. ד"ה זעירא], ו) ר"ה כז: ע"ש, ז) סוכה לב:, ח) סוכה ו: [סנהדרין ד.], ט) אהלות פ"ג מ"ז [סוכה י.], י) כלים פ"ה מ"ב, כ) [לקמן מ.], ל) [פ"ד ה"ג], מ) [עי' תוס' ע"ב סוף ד"ה בפלוגתא], נ) [סוכה לב:].

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה שיאחזנו בידו אחיזה אין בה:

מוסף רש"י

בכור לנחלה. ליטול פי שנים, ואין בכור לכהן. לתת פדיונו לכהן ה' סלעים (בכורות מו.). יוצא דרך דופן. ע"י סם נפתחו מעיה והוציאו את העובר לחוץ ונתרפאת (לקמן מ.). שליא בבית. שהפילה האשה שליא ואין ולד ניכר בה (בכורות כב.). הבית טמא. אף אם אין ולד נראה הבית טמא משום אהל המת (לעיל יח.) דקתני טעמא דאין שליא בלא ולד, אלא שנימוק, ואעפ"י הבית טמא דשמא נימוק עד שלא יצא וקודם שבטל טמא את הבית (בכורות כב. וש"נ). זעירא דמן חבריא. לעיל הישיבה, ולי נראה דאושעיא וזעירא היה נקרא דמן חבריא שמבני הישיבה (חולין לא. ועי"ש יב.). שדרו של לולב. לבד מעלין, שהעלים ארוכים למעלה לאחר שכלתה השדרה היא עוד טפח דוקין ועולין בו (סוכה לב.). שיהא יוצא מן ההדס. כשם שהוא גבוה מן ההדס (שם). שתים. דפנות של סוכה (סנהדרין ד.) מחוברות ופתוחות כמין גאס, או לרוחות מערבית (סוכה ו:). כהלכתן. שלמות (סנהדרין שם) כל הסוכה באורך, אחד לארכה ואחד לרחבה (סוכה ו:) כשיעור מסך סוכה (שם ו:). שלישית אפילו טפח. ברום י' טפחים (סנהדרין שם) דהכי אגמריה רחמנא למשה מסיני, דבשלישית סגי ליה בטפח (סוכה ו:). טפח על טפח על רום טפח. הלכה למשה מסיני, אהל פחות מטפח מעטפת לא מביא ולא חוצץ, לא מביא את הטומאה, אם טומאה תחת ראשו אחד וכלי תחת ראשו השני, ולפיכך טפח ארוכה ורחבה טפח ולפיכך להביא משום רום הפסק טפח ממנו טומאה, ולא חוצץ, אם יש כלי על גבה כנגד הטומאה אפילו עד לרקיע טמא, דטומאה בוקעת ועולה אין לה אהל טפח בוקעת ועולה (שם י.).

עין משפט נר מצוה

מו א מיי' פ"ב מהלכות נחלות הל' י סמג עשין צז טוש"ע ח"מ סי' רעז סעיף ו:

מז ב מיי' פי"א מהלכות בכורים הל' יד סמג עשין קמד טוש"ע י"ד סימן שה סעיף כב:

מח ג מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הלכה יב ופ"א מהל' מחוסרי כפרה הלכה ו:

מט ד מיי' פכ"ה מהל' טומאת מת הל' י:

נ ה מיי' פ"י מהלכות איסורי ביאה הל' יד:

נא ו ז מיי' שם הל' יג:

נב ח מיי' פ"א מהלכות שופר הלכה ה וע"ש סמג עשין מה טוש"ע א"ח סימן תקפו סעיף ט:

נג ט מיי' פ"ז מהלכות לולב הלכה ח וע"ש סמג עשין מד טוש"ע א"ח סי' תרנ סעיף א:

נד י מיי' פ"ד מהלכות סוכה הל' ב וע"ש סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרל סעיף ב:

נה כ מיי' פי"א מהלכות טומאת צרעת הל' א ופ"ג מהל' פרה אדומה הלכה ב:

נו ל מיי' פי"ג מהלכות טומאת מת הלכה א:

נז מ מיי' פי"ז מהלכות כלים הלכה א:

◆

תוס' הרא"ש

גבי בכורות למה לי. קס"ד הא דקתני לבא אחריו היינו בלידה אחרת מדלא קתני הבא עמו: ולר' שמעון דאמר יוצא דופן כו' ולא מצי למימר שאם ילדה ולד קודם שקיעה וסנדל לאחר שקיעה שאין מביאה קרבן עד פ"א לסנדל דלא לענין הכי מיתניא דקתני התם המפלת סנדל מביאה קרבן ונאכל משמע דחיוב הקרבן אתא לאשמועינן דלא תימא שהיא פטורה לגמרי: ולד דאית ביה חיותא סריך. אע"ג דאמרינן בירושלמי אין סנדל אלא שרצמו חי ואינו יוצא עם החי אלא עם המת היינו שמת בשעת יציאה מתוך הדחק שדוחקין זה את זה אבל עם היציאה הוא חי וסריך ולא נפיק עד שיצא מקצת הסנדל: ולד דאית ביה חיותא מדנפיק רישיה הו"ל לידה סנדל עד דנפיק רוביה. הכי גריס רש"י ופי' דסבר כשמואל דאמר אין הראש פוטר בנפלים ולא חשיב כילוד עד דנפיק רוב הוולד. וקשה דהא איתותב שמואל בפ' יש בכור וצ"ל דבסנדל לא חשיב ראש אפילו יש בו צורת פנים דכיון דנרצם לא חשיב כשאר נפל. והא דקאמר ולד דאית ביה חיותא לאו דוקא אלא ראוי לחיות קאמר וי"ס דגרסי ולד מכי נפיק רוביה דרישיה הו"ל לידה סנדל עד דנפיק כוליה דהיינו כל הראש. דולד סגיא ברוב ראשו אע"פ שהוא נפל כדקאמר ר' יוסי לקמן משיצא כתקנו לחיים ובנפל איירי ומפרש התם דהיינו רוב ראשו ולת"ק דבעי ראש שלם בנפלים ולמתני' דבכורות דמשמע דולד הבא עמו חי ואינו בכור לכהן אי אפשר ליישב לפי הירושלמי: שדרה. מפרש לקמן בשדרו של לולב. ותימה הך ברייתא תיקשי לרב יהודה אמר שמואל דפליג על ר' פרנך בלולב הגזול ואמר שצריך שיצא לולב מן ההדס טפח ושמא לשון שדרה אינו שנוי בברייתא. א"נ לא מיתנייא בי רבי חייא ובי ר' אושעיא דאושעיא זעירא קתני לה: **שיאחזנו** בידו ויראה לכאן ולכאן. והיינו שיעור טפח שהוא ד' אצבעות בגודל ונקטינן בהאי לישנא כדי לפרש הטעם: **ותו** ליכא. תימה ואכתי איכא טובא דתנן במס' כלים יד הפרגול טפח. ובפ' המוכר את הספינה גבי קנה מאזנים. וטפח לבית אחיזה גבי המפשיט בהעור והרוטב. ובאלו טריפות קתני מילי טובא דשיעורן טפח גבי טריפות. ובפ' לא יחפור ובכירה טפח. ולפי המסקנא ניחא כולהו דלא מיירי אלא בדכתיבן ולא מפרשי שיעורייהו והני אין שמות הטרפות ולא שמות הכלים כתובין: **אבן** היוצא מן התנור טפח. לאו להכניס לו הטומאה מיירי דלא עדיפא ידו מגבו אלא להוציא את הטומאה והכי תניא בתוספתא דאין טומאה לכלי חרס אלא מאוירו והסיטו ואילו יד לא קא חשיב ואמרינן נמי הא יש צמיד פתיל עליו טהור מי לא עסקינן אפי' יש בו יד ואי הוה יד מכניס טומאה לא הוה מציל בצמיד פתיל כדאמר בשבת פרק ר' עקיבא נמי מי לא עסקינן דיחדנהו לאשתו נדה ומוכח מהכא דכלי חרס אינו מטמא מדרס ואע"ג דבריש סוגיא דהעור והרוטב משמע דסבר תלמודא דיש יד לתנור להכניס ולהוציא ועדיף מגבו במסקנא לא צריך למימר הכי: **ובכירה** ג' אצבעות. פרש"י דכירה הוא מקום שפיתת קדרה אחת. וליתא דבפ' כירה אמרינן שהוא מקום שפיתת שתי קדרות אבל כופח הוא מקום שפיתת קדרה אחת: